

GOSPODYNI (91) *sb f*

Oba o jasne.

sg *N* gospodyni (36). ◇ *G* gospodyniéj (13), gospodyni (1); -éj : -i *LibMal* (2 : 1); ~ -éj (1), -(e)j (12). ◇ *D* gospodyniéj (14), gospodyni (3); -éj : -i *LibMal* (6 : 3); ~ -éj (2), -(e)j (12). ◇ *A* gospodynią (8) [*w tym*: -a (4)]. ◇ *I* gospodynią (9) [*w tym*: -a (4)]. ◇ *L* gospodyniéj (5); -éj (2), -(e)j (3). ◇ *V* gospodyni (1). ◇ *pl N* gospodynie (1).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVII – XVIII w.

1. *Żona gospodarza, pani domu; materfamilias Mącz, Calep, Cn; matrona Mącz* (66) : Za thąch thedi namową naczał yuřch o gořpodyney miřlycz *LibMal* 1543/76v; powthore przifchetbřchi wnoczi řpywa traffil ano zona jego gořpodyny řřchcze *LibMal* 1543/76v; Item zeznała řřch panyey Zuchowřkiewy gořpodyney řwoyey pořthu therařz przemynelego 20 grořfi vkradła zmyeřka chufczyanego *LibMal* 4545/116; Schewczewy yakyemuřz vkradł řzuknya kthora przedał. za 15 grořchi Na Nowey Grobli wdomu trzeciem od Goreczkyego wye o them Gořpodyny *LibMal* 1551/161v, 1543/76 [2 r.], 76v [3 r.], 77v, 1545/95v, 1553/172v [2 r.], 173v; *LudWieř* A3v [3 r.]; *ZapWar* 1550 nr 2674; *RejWiz* 59v; *BielKron* 4, L111; Matronalis, Niewieřci/ pánieński/ gořpodyniew. *Mącz* 211a; *Conveniebat mulier viro in manum*, Niewiářtář męřowi obiecowařa dáyac mu ná to rękę á to w ten czás gdy (v řtarych) niewiářtář przichodziřa w moc męřowę nie ynaczey yákoby wřařnř dziewkř yego byřa od tego czřřu gořpodynř byřa zwřna *Mącz* 481c, 211a [3 r.]; *Prot* C4; *HistRzym* 19v; *HistHel* B2v; *KochFr* 30; Zř tym řprętna gořpodyniew/ O wieczeryy pilnořc czyni *KochSob* 70; ydo řwey gořpodyniew ná wři wřzytko řię ptářtvo zbiega. *SkarKaz* 278b.

gospodyni na czym (1): Item powyedzyał řřz Gořpodyni na Gyezenřkim kachna wyedziała o them ze on řtem tho thowarziřtwem řwoym kradall *LibMal* 1545/109.

Prawdopodobnie aluzja do znanego współczesnym wypadku historycznego (1): Bog prawdziwy co wřzytko ku chwale řwey czyni/ A z ktorym řprřwy nie ma onř Gořpodyni. Ktorř řię bronie on Wřoch od was ořadzony *Prot* C2.

W pořczeniach szeregowych (2): *SeklKat* Hv; Yřko w [...] kroleřtwy/ dořtoyeńřtwř y wrędy/ w domu gořpodarz/ gořpodyniew/ klucznik. řc. *KromRozm III* F8.

W charakterystycznym pořczeniu: pani gospodyni (2).

Wyrażenia: »domowa gospodyni« (1): *Materfamilias – Domowř gořpodyniew. Calep* 642b.

peryfr. »niebieska gospodyni« = *Hera* (1): Niebieřka Gořpodyni nie chce towarzřřzki *Prot* C3.

Szereg: »gospodarz i (albo) gospodyni; gospodarz z gospodynřř« (4; 2): *LibMal* 1546/116v [2 r.], 117; řluchać á pytać kařdego w domu/ poczawřzy od gořpodarza y gořpodyniew ař donamnieiřzego *SeklKat* Z2; *HistRzym* 18; *GostGosp* 104. [*Ponadto w pořczeniach szeregowych* 2 r.].

Przen: *Kořciół katolicki* (1) : O křcerřtvo Arryřńřkie czemu nřgrawał y wręał řię/ czemu řobie do czřřu wiele przyczytał. Krzywdę ma gořpodyniew od ćiebie niewolnice *SkarJedn* 27.

a. *Pani domu względem podejmowanego gořcia, udzielajřca gořciny w swoim domu* (21) : Gořpodyniew aćz z ćięřzkořciřř/ Ořtářwřa one gořciř *BierEz* M3, M3 [2 r.], O2v; *BielŻyw* 132; *MetřKor* 59/76; *LibMal* 1547/128v, 1549/149v; *Leop ZZ*; *BibRadz* 4.Reg 4 arg; *HistRzym* 133; *RejPosRozpr* c2v;

BiałKaz E; *KochFr* 23, 59; *ZAlécał* fye Gość ieden éicho gośpodyniéy *PudłFr* 28; *ActReg* 101; 28 29
g Marty pánny/ gośpodyniey P. Iezufowey. *LatHar* ++4, 466; *WujNT* Aaaaaa.

W charakterystycznym połączeniu: pani gospodyni.

Szereg: »gospodarz, gospodyni« (1): Szuka sobie gośpody/ wierney choć nieznáczney/ Gośpodarzá
nie plotki/ gośpodyniey bączney *KlonWor* 35.

2. *Kobieta, której powierzono określony zakres obowiązków, najczęściej związany z kobiecym
gospodarstwem domowym, ochmistrzyni, szafarka; epitrope* *Mącz* (3) : *Mącz* 107a; *Prot* C4; *Iełliże* fie
mnie wftydzifz zwác małżonką fwoią/ *Zowże* choć gośpodynią/ choć poddáną twoią. *PudłDydo* B4v.

3. *Gospodarna, zapobiegliwa, pracowita [tu: żart. o wronie]* (4) : *Bo* tho [*wrona*] wieśna rycerká
nie dáleko leći/ *Záwždy* grzebye w pádzyszerzu/ *záwždy* pilná śmieći. *A* tháka gośpodyni że dożrzy
wftykiego/ *Niech* chłop idzye zá pługyem/ oná iuz v niego *RejWiz* 98.

4. *Żona właściciela zajazdu, karczmarka; hospita* *Mącz*, *Calep*, *Cn*; *receptrix* *Mącz* (15) : *Item* Janek
Zeznawa yfch dwa Czamyethy zwoza Thurkowego wkłodawy vkradl the dal Gośpodyniy thamze
wkłodawy *LibMal* 1548/ 147, 1548/146v, 1554/184, 184v [2 r.], 186v; *RejFig* Bb3, Cc5v; *Mącz*
158d, 491a; *ZE* Gdańfká Flis wędruiać/ *gdy* sobie nádchodził/ *Stąpił* we wśi do kárczmy/ áby fie
ochłodził. *Ale* miáłto ochłody iefcze fie zápalił: *Bo* mu *Kupido* młodą gośpodynią zchwálił. *KochFr*
134, 134; *Calep* 489b.

Szereg: »gospodarz i gospodyni; gospodarz z gospodynią« (1; 1): *kazał* przedfie záwołał [!]
gośpodarzá y gośpodyniey *HistRzym* 59v, 59.

5. *Rajfurka, właścicielka lupanaru; lena* *Mącz*, *Calep* (2) :

gospodyni kogo (1): *Lena*, Gośpodini takowych pánidufzek kurwogośpodini. *Mącz* 188d.

Wyrażenie: »gospodyni kurewska« (1): *Lena* – Gośpodisni [!] kurewską. *Calep* 590b.

6. *Bliżej nieokreślona kobieta, odpowiednik dzisiejszego „jedna pani”* (3) : *RejFig* Aa5; *Ciebie* zła
lwicá w ogromnéy iáfkini *Nie* vrodziłá/ *mojá* gośpodini *KochFr* 28, 28.

W charakterystycznym połączeniu: pani gospodyni.

*** *Bez wystarczającego kontekstu* (1) : *Receptrix*. Gościa y Gośpodyni. *Mącz* 36b.

Synonim: 1. *pani*.

Cf **GOSPODZE, KURWOGOSPODYNI**